

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра міжнародних економічних відносин

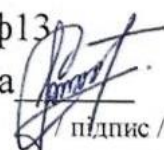
РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини
за освітньою програмою
«Міжнародні економічні відносини»

на тему: **«ВПЛИВ ІНОЗЕМНОГО БАНКІВСЬКОГО КАПІТАЛУ НА
РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ»**

Виконавець:

студентка ЦЗФН, гр. 6зф13

Свячена Тетяна Іванівна

/ підпис /

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Тарасевич Наталія Вадимівна

/ підпис /

ОДЕСА – 2024

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність кваліфікаційної роботи. У сучасних умовах економічного розвитку України стикається з впливом економічних і політичних криз у країні, а також глобальних змін у світовій фінансовій індустрії. Загальна фінансова нестабільність, обмеженість внутрішніх фінансових та капітальних ресурсів, потреба у підвищенні реального рівня капіталізації вітчизняних банківських установ змушують залучати іноземний капітал до національної фінансової системи.

Економічна стабільність України та країн світу формується за рахунок залучення як вітчизняного, так і іноземного капіталу. Однак присутність іноземного капіталу в українських банках має двоякий вплив на фінансову стабільність держави. З одного боку, банківські установи з іноземними інвестиціями підвищують конкуренцію на міжбанківському ринку, покращують обслуговування клієнтів і розширюють асортимент банківських послуг. З іншого боку, наявність іноземного капіталу може створювати ризики для стабільності банківської системи через її вразливість до дестабілізуючих чинників.

Збільшення частки іноземного банківського капіталу може підвищити загальну нестабільність банківського сектора, а також призвести до монополізації ринку банківських товарів та послуг іноземними інвесторами, що може загрожувати національним інтересам і збільшити економічну залежність країни. Ці обставини потребують більш детального аналізу і прогнозування можливих змін для запобігання надмірному впливу іноземного капіталу на фінансово-кредитну систему та економіку в цілому.

Метою роботи є теоретичне обґрунтування та розроблення практичних рекомендацій, що спрямовані на оптимізацію впливу іноземного банківського капіталу на розвиток національної економіки.

Досягнення мети передбачає вирішення основних **завдань кваліфікаційної роботи:**

- теоретично обґрунтувати поняття іноземного банківського капіталу, цілі та функції його залучення;
- вивчити мотиви глобалізації банківського бізнесу та наслідки присутності іноземного капіталу у фінансовому секторі економіки;
- опанувати основними підходами до державного регулювання присутності іноземного капіталу та діяльності іноземних банків;
- дослідити етапи входження іноземного капіталу на вітчизняний фінансовий ринок;
- розглянути структуру та динаміку присутності іноземного капіталу у вітчизняній банківській системі;
- дослідити процеси залучення іноземного капіталу у банківські системи зарубіжних країн;
- визначити детермінанти впливу іноземного капіталу на економічний розвиток країни;
- обґрунтувати перспективи залучення іноземного капіталу в контексті подальшого інвестування економіки України.

Об'єктом дослідження є іноземний банківський капітал та його вплив на розвиток економіки.

Предмет дослідження - науково-теоретичні положення та практичні рішення оптимізації впливу іноземного банківського капіталу на розвиток національної економіки.

Методи дослідження. Кваліфікаційна робота містить наступні такі методи дослідження: історичний, логічний, діалектичний метод пізнання, що використовувалися в процесі написання теоретичного розділу. Крім того, використовувалися методи аналізу та синтезу, системного підходу, наукової абстракції, групування, табличного і графічного відображення тенденцій, залежностей, закономірностей.

Інформаційну базу дослідження складають законодавчі, нормативні акти України, інших країн світу, інформаційно-статистичні матеріали Національного банку України (НБУ), Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, матеріали Міжнародного валютного фонду (МВФ), Світового банку (СБ), Базельського комітету, монографії, наукові публікації вітчизняних та зарубіжних авторів.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (60 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 81 сторінки. Основний зміст викладено на сторінках. Робота містить 18 таблиць, 12 рисунків.

Публікації. За результатами виконання кваліфікаційної роботи бакалавра опубліковано наукові роботи:

1. Свячена Т.І., Тарасевич Н.В. «Перспективи підвищення інвестиційної привабливості України». Матеріали XI Всеукраїнської науково-практичної конференції «Наукове забезпечення розвитку національної економіки: досягнення теорії та проблеми практики». м. Полтава, Полтавський державний аграрний університет (у друці).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі **«ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРИСУТНОСТІ ІНОЗЕМНОГО БАНКІВСЬКОГО КАПІТАЛУ У ЕКОНОМІЧНОЇ СФЕРІ»** досліджені теоретичні основи присутності іноземного банківського капіталу у економічній сфері; обґрунтовані поняття іноземного банківського капіталу, цілі та функції його залучення; узагальнені мотиви глобалізації банківського бізнесу та наслідки присутності іноземного капіталу у фінансовому секторі економіки; розглянуті основні підходи до державного регулювання присутності іноземного капіталу та діяльності іноземних банків.

У другому розділі **«ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ ІНОЗЕМНОГО БАНКІВСЬКОГО КАПІТАЛУ НА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ»** охарактеризовано та проаналізовано практичні аспекти впливу іноземного банківського капіталу на розвиток національної економіки; досліджено етапи входження іноземного капіталу на вітчизняний фінансовий ринок; розглянуті структура та динаміка присутності іноземного капіталу у вітчизняній банківській системі; здійснено дослідження процесів залучення іноземного капіталу у банківські системи зарубіжних країн.

У третьому розділі **«ОПТИМІЗАЦІЯ ВПЛИВУ ІНОЗЕМНОГО БАНКІВСЬКОГО КАПІТАЛУ НА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ»** обґрунтовано детермінанти впливу іноземного капіталу на економічний розвиток країни; визначені перспективи залучення іноземного капіталу в контексті подальшого інвестування економіки України.

ВИСНОВКИ

Дослідження теоретичних основ присутності іноземного банківського капіталу у економічній сфері дозволило сформулювати наступні висновки.

Поняття іноземного капіталу має різні формулювання в наукових джерелах, проте його сутність залишається незмінною: це інвестиції або капіталовкладення з-за кордону, що можуть бути представлені як прямими, так і портфельними інвестиціями в економіку країни. Банківської установою з іноземним капіталом вважається фінансова установа, частка капіталу якої, що належить принаймні одному іноземному інвестору, дорівнює щонайменше 10 відсоткам. Іноземним банком є установа, яка повністю належить іноземним інвесторам, функціонує головним чином в їх інтересах з розташуванням центру прийняття управлінських стратегічних рішень за кордоном.

Іноземний банківський капітал виконує наступні функції: організаційно-операційну, довірчу функцію, безпекову та адміністративно-управлінську функції, стимулюючу та інтеграційну, інформаційну, адаптаційну, соціально-економічну, цільову

Вихід іноземного банківського капіталу за межі національних кордонів обумовлений низкою мотивів, які можна умовно розділити на три основні групи за джерелами походження: внутрішні фактори, пов'язані з особливостями іноземних банківських та фінансових установ і країн їхнього походження; зовнішні фактори, пов'язані зі специфікою країн, що приймають іноземний капітал; глобальні фактори, які формуються на міжнародному рівні.

Мотиви експансії іноземного капіталу мають суб'єктивний характер і включають наступні характеристики: стратегію слідування за клієнтами; пошук нових бізнес-можливостей; розширення географії для зменшення ризиків; синергетичний ефект; пошук вигідних умов регулювання; оптимізацію податкових зобов'язань; політично-економічну експансію; неекономічні мотиви.

Вплив іноземного банківського капіталу включає наступні параметри: капітал, технології, ефективність та конкуренцію, корпоративне управління та фінансову інфраструктуру, фінансову стійкість, а також регулювання та нагляд.

Входження іноземного капіталу має позитивні та негативні наслідки для кожного з параметрів, що стимулює банківську систему кожної країни адаптуватися до сучасних нових умов.

Іноземні банківські установи можна об'єднати у дві основні групи: дочірні компанії, філії. Вибір форми організації залежить від загальної стратегії іноземного інвестування, типу діяльності іноземного банку, яку він збирається здійснювати в країні-реципієнті, та відповідних юридичних і наглядових вимог.

Розрізняють три стратегічні підходи до реагування держави на виклики глобалізації та регулювання іноземного капіталу. До них відноситься ліберальний, протекціоністський та змішаний підхід, що заснований на ризик-менеджменті.

Слід визначити, що можна виділити три рівня регулювання іноземного банківського капіталу: міжнародне регулювання, яке здійснюється міжнародними фінансовими організаціями та міжурядовими структурами через укладення угод, директив і конвенцій, що сприяють уніфікації національних правових систем; національне регулювання, що реалізується національними органами влади в межах її правової юрисдикції, з урахуванням норм міжнародного банківського права; корпоративне регулювання, яке проводиться на рівні конкретного іноземного банку та його материнських структур і є частиною процесу корпоративного управління.

Національне регулювання іноземного банківського капіталу доцільно поділяти на наступні види: регулювання порядку входження іноземних інвесторів на вітчизняний банківський ринок; регулювання діяльності іноземного банківського капіталу та філій іноземних банків; регулювання порядку виходу іноземного банківського капіталу з вітчизняного ринку.

Дослідження практичних аспектів впливу іноземного банківського капіталу на розвиток національної економіки дозволило сформулювати наступні висновки.

Поява іноземних банківських установ в Україні була спричинена глобалізацією, інтеграцією та гострою нестачею капіталу в країні, що є об'єктивно необхідним процесом. Входження іноземних банків у систему відбувалася поступово з початку 1994 року.

Виділяють сім етапів входження іноземного капіталу в систему України, які згруповані за принципом інтеграції у банківський сектор. Якщо на початкових етапах лібералізації економік країн Центральної та Східної Європи присутність іноземних банків позитивно впливає на розвиток економіки перехідного типу, то в сучасних умовах присутність іноземних банків може створювати проблеми для країн з ринком, що розвиваються.

За період 2008-2023 років тенденція кількості банківських установ в Україні, в тому числі і банків з іноземним капіталом, була не однозначною та в цілому мала спадаючий тренд. На 01.07.2024 року кількість банків, що мають банківську ліцензію склала 63 одиниці, що на 112 банків менше ніж на початку 2008 року, кількість банків з іноземним капіталом склала 26 одиниць, що на 21 банк менше ніж у 2008 році, в той час як кількість банків зі 100% іноземним капіталом складає 19 одиниць, що на 2 банківські установи більше рівня 2008 року. Загалом спостерігалася тенденція до поступового збільшення кількості банківських установ з 100% іноземним капіталом, хоча протягом періоду вона мала варіаційний характер. Серед чинників, які вплинули на згортання діяльності іноземних інвесторів на вітчизняному ринку, виділяють: внутрішні економічні, внутрішні регуляторні, зовнішні економічні.

В Україні серед загальної кількості банківських установ майже кожен третій банк з іноземним капіталом, а кожен шостий – зі стовідсотковим. Регіональна мережа філій та відділень банків з іноземним капіталом найбільш розповсюджена у великих містах – Київ, Дніпр, Харків, Запоріжжя, Одеса, Львів.

Станом на 01.01.2024 року іноземні банківські установи в Україні представлені 11 країнами. В Україні представлений іноземний капітал таких країн як: Угорщина,

Австрія, Франція, Польща, Греція, Голландія, Швеція, США, Нідерланди, Італія, Німеччина.

Іноземні банківські групи мають загальний власний капітал в Україні на суму 28,1 млрд.грн. станом на 01.01.2024 року, що складає 6,95% всього статутного капіталу банківської системи країни. Відповідно загальні активи іноземних банківських груп дорівнюють 806,7 млрд.грн. або 24,38% загальних активів вітчизняного банківського сектору. Слід зазначити, що маючи близько 7% власного капіталу іноземні банківські групи забезпечують близько чверть всіх активних вкладень національної банківської системи.

Варто визначити, що спостерігається дуже позитивна тенденція до активного зростання обсягів активних вкладень у кредитно-інвестиційний портфель іноземних банківських груп протягом останніх 3 років, незважаючи на військові дії та економічні кризові явища в економіці України.

Станом на 01.01.2024 найбільша частка загальних активів та статутного власного капіталу національної банківської системи контролюється банками Франції – 7,8 та 1,6% відповідно, Австрії – 6,2 та 1,5 % та Угорщини – 3,4 та 1,5%. Крім установ цих країн не менш значний інвестиційний вплив здійснюють банківські установи Польщі, Німеччини, США.

У сучасних умовах в країнах світу існують значні розбіжності в ставленні до іноземного банківського капіталу та державному регулюванні його присутності. Тому доцільно розділити банківські системи країн світу на чотири категорії, які відрізняються як за структурою банківських систем, так і за політикою інтеграції іноземного капіталу.

Перша категорія країн світу включає розвинуті країни Центральної та Східної Європи з банківськими системами, що можуть конкурувати на глобальному фінансовому ринку. У першій групі країн (Італія, Франція, Іспанія та Німеччина) питома вага активів іноземних банків країн ЄС в загальних банківських активах протягом 2018-2024 рр. спостерігається в межах 9-17 %, країн-не членів ЄС – 0,4-1,6 %.

До другої групи країн світу входять країни Центральної, Східної Європи, де на банківських ринках активно працюють банки з сусідніх більш потужних держав. У другій групі країн Європи (Австрія, Бельгія, Фінляндія, Данія, Ірландія, Португалія, Нідерланди) питома вага активів іноземних банків в сукупних активах знаходиться в межах від 14% до 78% у період з 2018 по 2023 рік (крім Нідерландів).

До третьої групи країн світу відносяться країни, де розташовані міжнародні фінансові центри, що сприяють відкриттю значної кількості банківських філій та представництв. У банківських системах цієї групи країн (Великобританія, Люксембург і, не членом Європейського Союзу, Швейцарія) частки активів іноземних банків знаходиться в межах від 24,0 до 83,7%.

Четверту групу країн світу складають країни-нові члени СС (Болгарія, Чехія, країни Балтії, Угорщина, Румунія, Словенія, Словаччина, Польща). У банківських системах країн четвертої групи Європи питома вага активів іноземних банків із країн ЄС у сукупних активах у 2018-2024 роках становила від 49% до 98%. Винятком є тільки Словенія, де рівень іноземного капіталу в системі не перевищував 30%.

Нерівномірність темпів економічного розвитку банківських секторів різних країн світу складає передумову позитивного впливу інтеграції великих банківських

установ у країни зі слабкою системою фінансового ринку. Це прискорило зростання світового банківського бізнесу, вирівнювання банківського обслуговування клієнтів різних країн світу.

У сучасних умовах розвитку та післявоєнного відродження економіки України зростає необхідність переходу до нового інвестиційного типу збалансованого економічного зростання з ціллю забезпечення темпів зростання економіки країни та підвищення конкурентоспроможності держави.

В Україні частка власного банківського капіталу у ВВП становить лише 4,5 %, станом на 01.01.2020 року – 5,03%. Такий низький показник спостерігається навіть при незначних обсягах ВВП на душу населення. Тенденція цього показника також негативна, спостерігається тенденція до його поступового скорочення. Слід зазначити, що показник співвідношення валового внутрішнього продукту України та іноземного капіталу також має загальну тенденцію до скорочення, що є негативним трендом.

Аналіз свідчить, що нинішній рівень капіталізації у в банківській системі України, в тому числі іноземних банків є недостатнім для забезпечення стабільного функціонування системи, а також належного покриття ризиків банківської діяльності.

Обсяг кредитів, наданих банківськими установами фінансового ринку впродовж 4 років збільшився на 22,5%, при цьому спостерігається загальний тренд до постійного їх зростання. Що стосується кредитів, наданих іноземними банківськими групами, слід зазначити, що до початку повномасштабних воєнних дій обсяги кредитування економіки зростали, але з початку 2023 року спостерігається тенденція до значного скорочення кредитних вкладень іноземних банків.

Слід визначити, що іноземні банківські установи забезпечують лише 22,5% загального обсягу кредитування на вітчизняному кредитному ринку станом на 01.01.2024 року. При цьому характерною тенденцією є скорочення з початку 2022 року частки кредитів іноземних банківських груп в обсягах кредитування системи з майже же вдвічі з 40,0% на початок 2020 року.

Отже, якщо в довоєнний період іноземні банківські групи забезпечували 40,0% потреби у кредитних ресурсах суб'єктів кредитного ринку, то в сучасних умовах іноземні банки лише одну п'яту частину цієї потреби.

Кредитний портфель вітчизняних банківських установ складає лише 10,5% ВВП станом на 01.01.2024 року, що є дуже низьким показником та характеризує фактичну нездатність національної банківської системи до реального забезпечення економіки кредитними ресурсами задля її поступового відновлення та подальшого розвитку.

Повномасштабне вторгнення в Україну значно погіршило ситуацію із залученням іноземного капіталу. До окупації частини української території у 2014 році, країна щорічно залучала в середньому 5–7 млрд. доларів США прямих інвестицій та 3–4 млрд.доларів США портфельних інвестицій. Проте у період з 2014 по 2023 роки ці обсяги інвестування значно скоротилися. У 2023 році прямі інвестиції зменшилися у 15 разів порівняно з 2021 роком, досягнувши 0,5 млрд. доларів США. Портфельні інвестиції та інші складові фінансового рахунку платіжного балансу стали від'ємними, тобто спостерігався чистий відтік капіталу з України.

Індекс інвестиційної привабливості України у 2023 році був несприятливим, складає 2,44 бала із 5 за шкалою Лайкерта, має тенденцію до зниження.

Відновлення та стійкий подальший розвиток національної економіки значною мірою залежать від рівня інвестиційної привабливості країни та обсягу іноземних інвестицій. У 2024–2026 роках пріоритетними для інвестицій є енергетичний та оборонний сектори, технологічні галузі, сектор будівництво, агропромисловий сектор, переробна промисловість. Для підвищення інвестиційної привабливості України необхідно:

- Відновлення втрачених або зруйнованих виробничих потужностей, зокрема у промисловості та інноваційних галузях. Це сприятиме зростанню конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості таких секторів, як будівництво, енергетика, агропереробка, логістика, Military Tech і екологічні проекти.
 - Підтримка компаній, підприємств, які зазнали збитків через військові дії, шляхом надання податкових пільг, наприклад, звільнення від сплати ПДВ чи ввізного мита на придбане обладнання.
 - Впровадження державного страхування іноземних інвестицій з метою зменшення ризику для іноземних партнерів.
 - Посилення інформаційної підтримки інвесторів та активізація роботи державних інституцій щодо залучення прямих іноземних інвестицій.
 - Реформування судової системи, оскільки забезпечення її незалежності та ефективності сприятиме вирішенню проблем взаємодії інвесторів і бізнесу.
 - Створення та ефективне функціонування індустріальних парків для розвитку переробної промисловості та інноваційних секторів економіки.
 - Диверсифікація механізмів залучення інвестиційних коштів у країну, включаючи залучення венчурних і стратегічних інвесторів, краудфандинг та інші методи.
- Впровадження цих заходів збільшить обсяги прямих іноземних інвестицій в Україну та підвищить рейтинги інвестиційної привабливості країни на світовому ринку.

АНОТАЦІЯ

Свячена Т.І., «Вплив іноземного банківського капіталу на розвиток національної економіки».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» за освітньою програмою «Міжнародні економічні відносини». – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2024 р.

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єктом дослідження є іноземний банківський капітал та його вплив на розвиток економіки.

У роботі досліджені теоретичні основи присутності іноземного банківського капіталу у економічній сфері; обґрунтовані поняття іноземного банківського капіталу, цілі та функції його залучення; узагальнені мотиви глобалізації банківського бізнесу та наслідки присутності іноземного капіталу у фінансовому секторі економіки; розглянуті основні підходи до державного регулювання присутності іноземного капіталу та діяльності іноземних банків.

Охарактеризовано та проаналізовано практичні аспекти впливу іноземного банківського капіталу на розвиток національної економіки; досліджено етапи входження іноземного капіталу на вітчизняний фінансовий ринок; розглянуті структура та динаміка присутності іноземного капіталу у вітчизняній банківській системі; здійснено дослідження процесів залучення іноземного капіталу у банківські системи зарубіжних країн.

Обґрунтовано детермінанти впливу іноземного капіталу на економічний розвиток країни; визначені перспективи залучення іноземного капіталу в контексті подальшого інвестування економіки України.

Ключові слова: іноземний банківський капітал, банківська установа, нерезиденти, фінансовий ринок, інвестування, національна економіка.

ANNOTATION

Svyachena T.I., «The influence of foreign banking capital on the development of the national economy».

Qualification work for obtaining a master's degree in specialty 292 "International Economic Relations" under the educational program "International Economic Relations". – Odesa National University of Economics. – Odesa, 2024.

The master's qualification work consists of three sections. The object of the study is foreign banking capital and its influence on economic development..

The paper examines the theoretical foundations of the presence of foreign banking capital in the economic sphere; substantiated concepts of foreign banking capital, the goals and functions of its attraction; generalized motives for the globalization of the banking business and the consequences of the presence of foreign capital in the financial sector; considers the main approaches to state regulation of the presence of foreign capital and the activities of foreign banks.

The practical aspects of the influence of foreign bank capital on the development of the national economy are characterized and analyzed; the stages of entry of foreign capital into the domestic financial market were investigated; the structure and dynamics of the presence of foreign capital in the domestic banking system are considered; a study of the processes of attracting foreign capital into the banking systems of foreign countries was carried out.

The determinants of the influence of foreign capital on the economic development of the country are substantiated; determined prospects of attracting foreign capital in the context of further investment in the economy of Ukraine.

Keywords: foreign bank capital, banking institution, non-residents, financial market, investment, national economy.